

Inž. Dragutin Jurko, Sekretarijat za poljoprivredu SRH, Zagreb,
Milan Macan, Privredna komora, Osijek

NEKI EKONOMSKI POKAZATELJI PROIZVODNJE PŠENICE

Ekonomska analiza proizvodnje pšenice temeljena na elementima iz privremene obračunske kalkulacije, obuhvatila je pored analiziranih gospodarstava još neke kombinata, te od ukupnih površina društvenog sektora osječkog kotara, obračun je dat za 53.902 ha, odnosno 70%.

Realizacija ovogodišnje pšenice izvršena je na osnovu novih, povišeni cijena. Osnovna cijena od 60 dinara uz 2 dinara premije, te s posebnim dodatkom od 5 dinara, odnosila se na pšenicu standardne kvalitete. Međutim, cijena od 67 dinara nije nigdje ostvarena. Obzirom na vanredno nizak ovogodišnji kvalitet, prodajna cijena se kretala u rasponu od 58,2 do 74,77 dinara po kg i s prosječnom cijenom od 64,46 dinara/kg. No, treba odmah napomenuti, da je i ova cijena ostvarena zahvaljujući realizaciji sjemenske pšenice, inače ostvarena prodajna cijena merkantilne pšenice na temelju njene kvalitete nije u prosjeku prelazila 60 dinara.

Ukupni troškovi proizvodnje, odnosno cijena koštanja, treba da se uzmu s izvjesnom rezervom, budući da su neke stavke uzete po planskim elementima. No, direktni troškovi materijala i usluga su čvrste stavke, one ostaju iste i po konačnom obračunu, te im možemo pokloniti odgovarajuće povjerenje.

Na analiziranim površinama ostvaren je prosječan prinos od 35,04 mtc po ha. Šteta od tuče koju je priznao OZ otpada 4,26 mtc po ha, što u ukupnoj bilanci predstavlja 22.980 tona.

Iako je ovogodišnja ostvarena cijena kod prodaje pšenice veća za 31,3%, ukupan finansijski efekt je u 1964. god. manje povoljan. U tome je odlučujući elemenat nezadovoljavajući prinos po ha i koji je u odnosu na prošlogodišnji niži za punih 7 mtc/ha na društvenom sektoru kotara Osijek. Finansijski rezultat na obuhvaćenim površinama iznosi 1.592 milijuna odnosno 29.448 dinara/ha (računajući i štete od tuče priznate u iznosu od 1.123 milijuna). Finansijski efekt u 1963. god. iznosio je 42.291 dinar/ha.

Za ilustraciju navodimo neke elemente proizvodnje u 1964. godini u odnosu na prethodnu godinu.

	1963.	1964.
Ha	43.953	53.902
Prinos mtc/ha	40,26	35,04
Vrijednost proizvodnje po ha dinara	209.851	227.193
Ukupni troškovi po ha dinara	167.560	197.645
Finansijski rezultati dinara/ha	42.291	29.448
Cijena koštanja 1 kg	39,85	54,42
Utrošeno lj. r. sati/ha	76,3	72,0
Utrošeno lj. r. sati/mtc	1,89	2,05

Smanjeni prinos (13%) te porast CK (36%) ukazuje da se ove godine ne samo manje već i skuplje proizvodilo. Ukupni troškovi proizvodnje rasli su brže od vrijednosti proizvodnje.

Vrijedna razmatranja je i usporedba strukture cijene koštanja pšenice u 1964. god. i 1963. god. što predočava slijedeća tabela:

Redni broj	Elementi troškova	Struktura CK u %	
		1963.	1964.
1.	Sjeme	11,5	9,9
2.	Stajski gnoj	6,5	4,5
3.	Mineralni gnoj	16,6	18,7
4.	Zaštitna sredstva	0,3	0,3
5.	Ostali pomoćni materijal	1,3	2,2
	Ukup. direktni materijal	36,2	35,6
6.	Sprega	0,1	—
7.	Traktori	14,7	17,3
8.	Kombajni	6,6	7,9
	Ukupno vlastite usluge	21,4	25,2
9.	Ostale usluge	1,3	2,0
10.	Amortizacija	4,9	2,7
11.	Opći troškovi ekonomske jedinice	4,1	5,7
12.	Opći troškovi pogona	2,9	2,7
13.	Opći troškovi uprave	3,4	1,4
	Utrošena sredstva 1—13	74,2	75,3
14.	Premije osiguranja	5,1	4,1
15.	Vodni doprinos	1,3	1,3
16.	Kamate na kredite	2,4	3,3
17.	Doprin. komorama i udruž.	0,3	0,2
18.	Ostali doprinosi	1,6	0,9
19.	Ostali troškovi	0,6	0,3
	Ukup. materijalni troškovi	85,5	85,4
20.	Br. os. doh. stal. radnika	6,2	7,0
21.	Br. os. doh. povrem. radnika	0,9	0,9
22.	Br. os. doh. ekonomskih jedinica	3,7	3,8
23.	Br. os. doh. pogona	2,8	2,3
24.	Br. os. doh. uprave	0,9	0,6
	Ukupno bruto osob. dohoci	14,5	14,6
	Sveukupni troškovi	100,0	100,0

Analizirajući osnovne faktore proizvodnje i ulaganja očigledno je da su gotovo sve organizacije imale odlučan kurs na postizanje visoke proizvodnje.

REPRODUKCIONI MATERIJAL

Ulaganja u osnovni reprodukcionni materijal (sjeme, sredstva za ishranu i zaštitu bilja i dr.) dosižu vrijednost od 70.267 dinara po ha (35,6% od CK). Od 12 obuhvaćenih gospodarstava samo jedno gospodarstvo ima ova ulaganja nešto ispod 50.000 dinara, te ostvarilo prinos od 25 mtc. Nadalje, šest gospodarstava je u osnovni materijal uložilo od 55—65.000 dinara i njihovi se prinosi kreću oko 30 mtc/ha. Treba, međutim, istaći da se u ovoj grupi nalaze kombinati gdje nezadovoljavajući prinos treba uočiti kao posljedicu neuređenosti zemljišta i vodnozračnog režima. («Spačva», «Jasinje», «Našice» i drugi) čija bi ulaganja trebala pojačati upravo u ovom pravcu. Od 65—80.000 dinara ulaganja imaju organizacije s ostvarenom proizvodnjom od 32—38 mtc/ha. (Belje Osijek, Valpovo, Đakovo, Vukovar, Vinkovci). Ukupno uzevši repromaterijal participira u CK s nešto više od jedne trećine.

Količina sjemena je trošena u prosjeku sa 301,7 kg/ha (243—315) i njegovo je učešće u CK smanjeno za 1,6% u odnosu na 1963.

Stajski gnoj ima za 2% niže učešće, dok su zaštitna sredstva sa 0,3% učešća ista kao i u 1963. godini, a što se smatra da ne odražava potrebe suvremenije zaštite bilja.

Mineralna hraniva su porasla od 16,6% na 18,7% u CK. Upotrebljene količine kreću se u prosjeku od 1.791 kg/ha (prema 1.548 kg/ha u 1963. g.). Možemo sa sigurnošću reći, da nemamo organizacije kojoj bi se utrošena količina mineralnih gnojiva u 1964. god. pojavila kao faktor koji je ograničio prinos. Naprotiv, ove godine su izostali poznati efekti takve gnojidbe, koji su tako često postizavani ranijih godina, te sigurno da nivo utrošenih hraniva u inače povoljnijim proizvodnim i klimatskim okolnostima zadovoljava potrebe daleko veće proizvodnje od ostvarene u ovoj godini.

Za naredni period, osim manjih korekcija u asortimanu i načinu primjene, upotreba i potrošnja gnojiva na sadašnjem nivou u orijentaciji na visoku proizvodnju, ostaje i dalje u veoma povoljnom ekonomskom položaju, jer odnosi cijena i pored smanjenog regresa na umjetna gnojiva to i dalje omogućavaju.

MEHANIZACIJA

Po jednom ha organizacije su utrošile 19,73 radna sata traktora. To je lagano i sporo povećanje u odnosu na 1963. god. Proizvodnja pšenice se ne može smatrati mehaniziranom do kraja, jer samo u fazi žetve učešće ručnog rada dosiže i do 80% (prikupljanje zrna, slame, utovar i sl.). Rad kombajna iznosi 2,53 radna sata po ha. Utrošak je nešto veći obzirom na niski prinos, ali ima svoje opravdanje u izvanredno teškim žetvenim okolnostima. U svemu na rad strojeva otpada 25,2% u CK, što predstavlja povećanje od 3,8% u odnosu na 1963. godinu.

Ukupni troškovi direktnog materijala, te vlastitih usluga zauzimaju 60,8% CK prema 57,6% iz prethodne godine.

Na ostale usluge, amortizaciju, te materijalne troškove ekonomskih jedinica, pogona i uprave, otpada 14,5% prema 16,6% iz 1963. godine.

Još uvijek je znatno učešće u CK raznih doprinosa, kamata i sl. te iznosi 10,1%. Participacija kamata u strukturi CK je porasla od 2,4 na 3,3%.

Bruto osobni dohoci su po učešću u CK gotovo podjednaki, te iznose 14,6 posto. Nešto veću zastupljenost u CK imaju osobni dohoci stalnih radnika (porast od 6,2 na 7%), dok je učešće bruto osobnih dohodaka pogona nešto smanjena, (sa 2,8 na 2,3%) te uprave od 0,9 na 0,6%.

Produktivnost rada te ekonomičnost i rentabilnost proizvodnje niža je od postignutih vrijednosti u 1963. godini. Pozitivna je tendencija daljnjeg smanjenja utroška radnih sati po jednom ha. Posmatrana gospodarstva utrošila su 1962. godine 75,6 radnih sati po ha, 1963. 76,3, a u 1964. 72 radna sata. Utrošak radnih sati po jedinici proizvoda također se posljednjih godina smanjivao, te je u 1962. godini utrošeno 1,96, a u 1963. 1,92 radna sata za 100 kg pšenice. Nizak prinos ove godine usprkos nešto nižem utrošku radnih sati po ha, uvjetovao je lagan porast, te je utrošeno 2,05 radnih sati za jedinicu proizvoda. Ekonomičnost i rentabilitet iznose ove godine 1,15, odnosno 14,95% prema 1,26, odnosno 25,2% iz 1963. godine.

Sto se tiče ukupnih ulaganja može se reći, da ona — ocjenjujući ih sa stanovišta izvođenja osnovnih agrotehničkih zahvata, a osobito utroška reproductivnog materijala, već sada predstavljaju solidnu bazu za ostvarenje i najviših prinosa. Međutim, potrebna su i daljnja ulaganja posebno usmjerena na znatno brže rješavanje problema nezadovoljavajućeg stupnja uređenosti i sistematizacije zemljišta, kao osnovnog činioca efikasnosti čitave proizvodnje.

ZAKLJUČAK STRUČNE KOMISIJE ZA PŠENICU

Iz cijelog dosadašnjeg razmatranja o proizvodnji pšenice na području Slavonije i zapadne Hrvatske na društvenom sektoru u 1964. godini može se zaključiti slijedeće:

Klimatske prilike bile su vrlo povoljne za kvalitetno izvršenje sjetvenih radova što je u punoj mjeri iskorišteno.

Agrotehnički zahvati u proizvodnji pšenice bili su u visokom stupnju pravilno i na vrijeme izvršeni.

Gnojidba usjeva bila je orijentirana na visoku proizvodnju i za većinu površina ona je pravilno odmjerena. Manje greške učinjene su u forsiranju većih količina dušičnih gnojiva kod rane sjetve, koje su izazvale rano polijeganje i sniženje prinosa, o čemu se mora voditi računa u ovogodišnjoj sjetvenoj kampanji.

U vrijeme klasanja i mliječne zriobe vrijeme je pogodovalo razvoju kriptogamnih bolesti (pepelnica, lisna rđa), čiji je napad ove godine zabilježen u većem stupnju. Cijeni se, da su štete na prinos izazvane bolestima, štetnicima, polijeganjem i tučom iznosile u prosjeku 15% od očekivanog uroda.

Najveće štete od kiša pšenica je pretrpjela krajem zriobe i za vrijeme žetve. Izluživanje i disimilacija izazvana vlaženjem zrna skinula je hektolitarsku težinu te uz rastur kroz razvučeni period žetve snižen je prinos pšenice za daljnjih 20%.

Prema ovim ocjenama sve štete, izazvane klimatskim faktorima i bolestima, skinule su prinos pšenice u 1964. godini za oko 17 q/ha, uslijed čega je ostvareno svega 29,7 q/ha za sva socijalistička gospodarstva SRH i to slabog kvaliteta.

Peciva vrijednost brašna ove godine je zbog spomenutih razloga također snižena, a količina brašna koju će mlinarska industrija moći dobiti od ovogodišnje žetve manja je u prosjeku za 11%.

Sjemenska vrijednost pšenice nastradala je također iz istih razloga, jer je vitalnost klice znatno slabija, a energija klijavosti znatno manja, nego u normalnim godinama. To bi se moglo odraziti na proizvodnju u slijedećoj godini, ako se osnovnoj obradi i sjetvi te prihrani ne bi posvetila posebna pažnja.

U tehnologiji proizvodnje pšenice, u osnovi neće biti potrebno izvršiti nikakve bitnije korekture, nego će trebati posvetiti više pažnje njezi i ishrani ovogodišnjih usjeva počam od sjetve, pa nadalje u cilju da se ojačaju mlade biljke i lakše izdrže klimatske nepogode tokom zime i proljeća, te da razviju dovoljno snažne biljke sposobne da daju zadovoljavajući prinos.